

Harper Lee

Sett ut en vaktpost

Oversatt av
Ragnhild Eikli

ASCHEHOUG

Til minne om Mr. Lee og Alice

DEL I

Helt siden Atlanta hadde hun sittet i spisevognen og sett ut gjennom vinduet med en nesten fysisk fornemmelse av lykke. Over frokostkaffen så hun de siste åsene i Georgia bli borte og den røde jorden komme til syne, og hus med bølgeblikktak midt på feide gårdsplasser, gårdsplasser bevokst med den uunngåelige jernurten, omkranset av hvitvaskede bildekk. Hun smilte bredt da hun fikk øye på den første fjernsynsantennen på taket av et umalt negerhus, og etter hvert som det ble flere, kjente hun en stigende glede.

Jean Louise Finch pleide alltid å ta fly denne veien, men på sin femte årlige tur hjem hadde hun bestemt seg for å ta toget fra New York til Maycomb Junction. For det første var hun blitt alvorlig skremt sist hun fløy, for piloten hadde valgt å fly gjennom en tornado. For det andre måtte faren da stå opp klokken tre om natten og kjøre seksten mil for å møte henne i Mobile, for deretter å gå løs på en full arbeidsdag, og nå som han var toogsytti, følte det ikke lenger riktig.

Hun var glad for at hun hadde besluttet å ta toget. Togene hadde endret seg siden hun var barn, og hun moret seg over alle nyvinningene: En tykk lampeånd av en konduktør materialiserte seg når hun trykket inn en

knappt på veggen, på hennes kommando spratt en vaskeservant av stål frem fra en annen vegg, og det var et toalettt man kunne bruke som fotskammel. Hun aktet ikke å la seg diktere av alle de stensilerte notisene som var oppslått i kupeen – en kabin, kalte de den – men da hun skulle gå til sengs kvelden før, hadde hun greid å sperre seg selv inne i veggen fordi hun hadde ignorert instruksjonen TREKK SPAKEN NED OVER KONSOLLEN. Situasjonen ble løst av konduktøren, og det til hennes store forlegenhet, for hun pleide å sove i bare pyjamasoverdelen.

Heldigvis hadde han akkurat vært på vei gjennom korridoren da fellen klappet sammen rundt henne: «Jeg skal få Dem ut, frøken», sa han som svar på den febrilske bankingen hennes innenfra. «Nei, nei», sa hun. «Bare si hvordan jeg skal komme meg ut.» «Jeg kan snu ryggen til mens jeg gjør det», sa han, og som sagt, så gjort.

Da hun våknet neste morgen, var toget i ferd med å skifte spor og tøffe ut fra stasjonsområdet i Atlanta, men hun fulgte instruksjonen på et annet oppslag i kupeen, og ble liggende i sengen til de suste forbi College Park. Da hun kledde på seg, tok hun frem Maycomb-klærne sine: grå slacks, svart ermeløs bluse, hvite sokker og mokasiner. Til tross for at hun var fire timer unna, kunne hun høre tantens misbilligende snøft.

Da hun skulle til å ta fatt på sin fjerde kopp kaffe, tutet Crescent Limited-toget som en gigantisk gås til sin nordgående kompanjong, og deretter rumlet det over Chattahoochee-elven og inn i Alabama.

Chattahoochee-elven er bred, flat og gjørmete. Det var lav vannstand denne dagen, og en gul sandgrunne hadde redusert vannflommen til en sildrende strime. Den synger kanskje om vinteren, tenkte hun: Jeg husker knapt en

verselinje fra det diktet. Ville daler har jeg gått, spilt på fløyten, fri og glad? Nei, ikke det diktet. Skrev han det til en fossefall eller en foss?

Hun undertrykte trangen til å le høyt da hun tenkte på at Sidney Lanier måtte ha lignet ganske mye på hennes for lengst avdøde slektning, Joshua Singleton St. Clair, hvis private litterære enemerker strakte seg fra The Black Belt til Bayou La Batre. Jean Louises tante fremholdt gjerne Joshua som et forbilde for slekten, og et man ikke lett burde avfeie: Han var en enestående mann, han var poet, han var blitt revet bort i sin beste alder, og Jean Louise gjorde klokt i å huske at han hadde brakt familien heder og ære. Bildene av ham gjorde saktens ære på familien – den godeste Joshua lignet en gretten Algernon Swinburne.

Jean Louise smilte ved minnet om farens versjon av historien. Joshua var riktignok blitt revet bort, men ikke av Guds hånd, derimot av Cæsars krigshær:

Da Joshua gikk på universitetet, hadde han studert altfor iherdig og tenkt altfor mye, og faktisk lest seg selv rakt ut av det nittende århundre. Han yndet å sprade rundt i slengkappe, og skaftestøvler som han hadde fått en smed til å lage etter egne anvisninger. I sin frustrasjon over autoriteter plaffet Joshua løs på universitetets rektor, som etter hans mening ikke var stort annet enn en kloakkinspektør. Dette medførte utvilsomt riktighet, men det var en dårlig unnskyldning for å angripe noen med et dødelig våpen. Etter at penger hadde skiftet hender en rekke ganger, ble Joshua flyttet over til den andre siden av sporet og plassert på et offentlig hjem for utilregnelige, og der ble han resten av livet. Det ble sagt at han oppførte seg rimelig på alle måter, med mindre noen nevnte navnet på denne rektoren, for da skar han grimaser og stilte

seg opp som en trompetertrane, og slik ble han stående i minst åtte timer, og da var det ingen eller ingenting som kunne få ham til å senke benet før han hadde glemt denne mannen. På klare dager kunne Joshua lese gresk, og han etterlot seg en liten diktsamling, som ble utgitt privat av et firma i Tuscaloosa. Diktene var så langt forut for sin tid at det til dags dato ikke var noen som hadde greid å tolke dem, men Jean Louises tante hadde boken liggende liksom tilfeldig og iøynefallende på et bord i stuen.

Jean Louise lo høyt, og kikket seg rundt for å se om noen hadde hørt henne. Faren hennes pleide å undergrave sin søsters utlegninger om ethvert medlem av Finch-slekten iboende overlegenhet, og fortalte alltid Jean Louise resten av historien, stillferdig og med en alvorlig mine, men av og til mente Jean Louise å spore et umiskjennelig ironisk glimt i Atticus Finchs øyne, skjønt kanskje var det bare lyset som traff brilleglassene hans? Hun var aldri sikker.

Landskapet og toget hadde gått over i myke bølger, og det var beitemarker og svarte kuer så langt øyet rakk. Hun undret seg over at hun aldri hadde tenkt på hvor vakker denne landsdelen hennes var.

Stasjonen i Montgomery lå i albukroken av Alabama-elven, og da hun gikk av toget for å strekke på bena, steg den velkjente følelsen av å komme hjem opp mot henne med sin tristhet, sitt lys og rare lukter. Det er noe som mangler, tenkte hun. Jo, nå visste hun det: Lagre som har gått varmt. En mann går inn under toget med et brekkjern. Det kommer en skramlende metallyd, og så sier det s-sss-sss og hvit røyk stiger opp, og det føles som om du er inne i et varmefat. Disse greiene går på olje nå.

Helt uten grunn kjente hun en eldgammel, gnagende frykt. Hun hadde ikke vært på denne stasjonen på tyve år,

men da hun var barn og dro inn til delstatshovedstaden sammen med Atticus, hadde hun vært livredd for at det kregende toget skulle stupe ned i elven og drukne dem alle sammen. Men når hun gikk om bord i toget for å fortsette hjemover, glemte hun det.

Toget klapret gjennom furuskoger, og tutet nedlatende til en klokkeformet museumsgjenstand malt i glade farger, som sto på et sidespor i en lysning i skogen. Lokomotivet var bemalt med logoen til et tømmerfirma, og Crescent Limited-toget kunne ha svelget det helt, og enda hatt rom til overs. Greenville, Evergreen, Maycomb Junction.

Hun hadde sagt til togføreren at han ikke måtte glemme å sette henne av, og ettersom togføreren var en eldre mann, var hun forberedt på at han ville drive gjøn med henne: Han ville sette opp farten når de nærmet seg Maycomb Junction, lik en flaggermus på vei ut av helvete, og så stanse toget noen hundre meter bortenfor den lille stasjonen, og når han sa adjø til henne, ville han be om unnskyldning og si at han nesten hadde glemt det. Tog endret seg, men togførere gjorde det ikke. Å drive ap med unge damer som skulle av på stasjoner der toget bare stoppet på signal, var en del av jobben, og Atticus, som kunne forutse oppførselen til hver eneste togfører fra New Orleans til Cincinnati, ville følgelig stå og vente på henne høyst seks skritt fra der hun gikk av toget.

Hjemme var Maycomb County, en valgkrets omkring elleve mil lang og fem mil bred på det videste. Den besto av villmark med bitte små bosettinger her og der, og den største av disse var Maycomb, der kommuneadministrasjonen holdt til. Inntil relativt nylig var Maycomb County så avskåret fra resten av nasjonen at enkelte innbyggere, som ikke var klar over hva som hadde vært Sørstate-

nes politiske tilbøyeligheter de siste nitti årene, fortsatt stemte på republikanerne. Det gikk ingen tog dit – Maycomb Junction, som var et navn gitt nærmest av høflighets skyld, lå i Abbott County, tre mil unna. Bussene var upålitelige og lot til å gå ingen steder, men de føderale myndighetene hadde tvunget frem et par hovedveier gjennom sumpmarkene, og dermed gitt innbyggerne en mulighet til å slippe unna. Det var likevel få som benyttet seg av disse ferdselsårene, og hvorfor skulle de det? Hadde du beskjedne behov, var det mer enn nok å ta av.

Kommunen og byen var oppkalt etter en oberst, Mason Maycomb, hvis malplasserte fryktløshet og overdrevne egenrådighet førte til full forvirring og frustrasjon blant alle som red sammen med ham i krigene mot Creek-indianerne. Territoriet han virket i, lå mellom lave åser i nord og på flate sletter i sør, og befant seg i utkanten av kystslettene. Oberst Maycomb hadde en forestilling om at indianerne ikke kunne utstå å slåss på flat mark, og derfor saumfor han de nordligste delene av territoriet på jakt etter dem. Da generalen hans oppdaget at Maycomb streifet rundt i åsene mens indianerne lurte i hvert furukratt i sør, sendte han en vennligsinnet indiansk budbærer til Maycomb med ordren: *Kom deg sørover, for pokker!* Maycomb var sikker på at dette var en felle som Creek-indianerne hadde lagt for ham (hadde de ikke en blåøyd, rødhåret djevel til leder, kanskje?), og han tok derfor den vennligsinnede indianske budbæreren til fange, og beveget seg enda lenger nordover, helt til styrkene hans tullet seg fullstendig bort i urskogene der. Der satt de, overmåte rådvile, helt til krigene var over.

Da det hadde gått et tilstrekkelig antall år til at oberst Maycomb var blitt overbevist om at budbæreren kanskje hadde vært ekte, satte han beslutsomt kursen sørover, og

på veien møtte troppene hans nybyggere på vei innover i landet, og de kunne fortelle at indianerkrigene på det nærmeste var over. Troppene og nybyggerne kom såpass godt overens at de ble Jean Louise Finchs forfedre, mens oberst Maycomb fortsatte ufortrødent mot det som i dag er Mobile, i den hensikt å forsikre seg om at innsatsen hans fikk behørig anerkjennelse. Den nedtegnede historien sammenfaller ikke med sannheten, men det er dette som er fakta, for det er denne versjonen som i årenes løp er blitt overlevert på folkemunne, og hver eneste innbygger i Maycomb kjenner den.

«... hente bagasjen Deres, frøken», sa konduktøren. Jean Louise fulgte etter ham fra salongvognen til sin kupé. Hun tok to dollarsedler fra pengepungen: én av vanlig høflighet, og én for at han hadde hjulpet henne kvelden før. Toget suste naturligvis forbi stasjonen lik en flaggermus ut av helvete, og stanset omkring fire hundre meter lenger borte. Togføreren dukket opp med et bredt glis, ba om unnskyldning og sa at han nesten hadde glemt det. Jean Louise smilte tilbake, og ventet utålmodig mens konduktøren satte den gule trappen på plass. Han hjalp henne ned, og hun rakte ham de to sedlene.

Faren sto ikke og ventet på henne.

Hun kikket oppover langs sporet mot stasjonen, og fikk øye på en høy mann på den knøttlille perrongen. Han hoppet ned og kom løpende mot henne.

Han ga henne en bamseklem, og så stilte han henne opp foran seg og ga henne en hard suss på munnen, etterfulgt av et ømt kyss. «Ikke her, Hank», mumlet hun, mer enn fornøyd.

«For noe tull, jenta mi», sa han og holdt om ansiktet hennes. «Jeg kan kysse deg på trappen foran tinghuset hvis jeg vil.»